

Vergaderjaar 2024–2025

23 987

Lidmaatschap van de Europese Unie

Nr. 396

BRIEF VAN HET PRESIDIUM

Aan de Leden

Den Haag, 23 oktober 2024

Het Presidium legt hierbij, conform artikel 7.35 lid 2 van het Reglement van Orde, aan u voor het verzoek van de vaste commissie voor Europese Zaken, bij brief van 3 oktober 2024, om advies te vragen aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken over mogelijke EU-hervormingen (institutioneel of anderszins) om de EU slagvaardiger en daadkrachtiger te maken, ook met het oog op een eventuele EU-uitbreiding.

Het Presidium stelt u voor in te stemmen met het bijgevoegde verzoek en dit door te geleiden aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken.

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
Martin Bosma

Aan het Presidium

Den Haag, 3 oktober 2024

De vaste commissie Europese Zaken heeft in haar procedurevergadering van 3 oktober 2024 besloten aan de Kamer het voorstel te doen om aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken advies te vragen over mogelijke EU-hervormingen.

Aanleiding voor het voorstel van de commissie is het debat dat in de komende jaren in de Europese Unie gevoerd zal worden over de toekomst van Europa en mogelijke vormen van de EU zelf, mede naar aanleiding van de mogelijke uitbreiding van de Europese Unie met tien nieuwe lidstaten.

De centrale hoofdvraag van het verzoek is: welke EU-hervormingen (institutioneel of anderszins) zijn nodig om de EU slagvaardiger en daadkrachtiger te maken, ook met het oog op eventuele EU-uitbreiding?

Het advies zou bij voorkeur toegespitst zijn op drie belangrijke terreinen: institutioneel/geopolitiek, rechtsstatelijkheid en economie/financiën. Een uitgebreide toelichting op deze adviesaanvraag vindt u in de bijlage.

De commissie Europese Zaken stelt de Kamer voor in te stemmen met deze adviesaanvraag, opdat deze kan worden doorgeleid aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken.

Gelet op artikel 7.35, tweede lid, van het Reglement van Orde verzoek ik u namens de commissie het voorstel ter beslissing voor te leggen aan de Kamer.

De voorzitter van de commissie,
Van der Plas

De griffier van de commissie,
Hessing-Puts

De vaste commissie voor Europese Zaken stelt voor de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) te verzoeken een advies te schrijven waarin de mogelijke EU-hervormingen worden geschetst die nodig zijn om de EU slagvaardiger en daadkrachtiger te maken. Doel van het advies is heldere, scherpe dilemma's te schetsen waar de EU, en ook Nederland, voor komt te staan in het debat over de toekomst van de Europese Unie. De commissie Europese Zaken zou deze dilemma's mede in het licht van eventuele EU-uitbreiding, geopolitieke ontwikkelingen, rechtsstatelijke uitdagingen, concurrentievermogen en budgettaire uitdagingen willen plaatsen.

Achtergrond van het verzoek

Sinds de Conferentie over de Toekomst van Europa zijn er verschillende rapporten en analyses verschenen over de institutionele hervormingen die mogelijk nodig zijn om de Europese Unie toekomstbestendig te maken. Sommigen stellen dat de Europese Unie moet hervormen om de opname van nieuwe lidstaten mogelijk te maken of om effectief te kunnen optreden. Het rapport van de Frans-Duitse werkgroep, voorstellen en resoluties van het Europees Parlement en het SIEPS rapport zijn hier voorbeelden van, evenals de onlangs verschenen rapporten van de Italiaanse oud-premiers Letta over de interne markt en Draghi over het concurrentievermogen van de EU. Anderen stellen dat aanpassingen aan de toetredingsverdragen voor nieuwe lidstaten voldoende zullen zijn. Tijdens de Raad Algemene Zaken in september 2023 in Murcia, waar het rapport van de Frans-Duitse werkgroep werd besproken, bleek onder de lidstaten in zeer beperkte mate animo voor hervormingen. Het inperken van de unanimiteitsregel, waar ook de Friends of QMV in de Raad voor pleiten, lijkt voor veel lidstaten een brug te ver.

Hoofd- en deelvragen van het verzoek

De centrale hoofdvraag van het verzoek is: welke EU-hervormingen (institutioneel of anderszins) zijn nodig om de EU slagvaardiger en daadkrachtiger te maken, ook met het oog op eventuele EU-uitbreiding?

In de beantwoording van deze vraag kan in worden gegaan op verschillende scenario's waarin de EU-hervormingen kunnen plaatsvinden. Voor welke hervormingen zijn bijvoorbeeld verdragswijzigingen nodig? En waarvoor niet? Of is er een tussenweg mogelijk? En wat kunnen de gevolgen zijn als er geen EU-hervormingen worden doorgevoerd? Zijn er hervormingen waarvan het voor Nederland belangrijk zou zijn als die op korte termijn worden doorgevoerd? Welke hervormingen zijn mogelijk of wenselijk en wat zijn de risico's en kansen van deze hervormingen? Wat zijn de eventuele trade offs en belangrijkste dilemma's voor Nederland op deze hervormingen? Wat is de haalbaarheid van deze hervormingen?

Het advies zou bij voorkeur toegespitst zijn op drie belangrijke terreinen: institutioneel/geopolitiek, rechtsstatelijkheid en economie/financiën. Deze terreinen worden hieronder kort neergezet.

Internationale uitdagingen en vetorecht op buitenlands beleid. Hoe wordt EU slagvaardiger?

Terwijl de meeste beslissingen in de EU genomen worden met gekwalificeerde meerderheid in de Raad, zijn er enkele beleidsterreinen, waaronder buitenlands beleid, waarop beslissingen met unanimiteit genomen worden. Dit heeft in de afgelopen jaren tot discussie geleid, omdat enkele

lidstaten deze besluitvormingswijze misbruikten voor eigen belang, waardoor onderhandelingen muurvast kwamen te zitten. Een groep lidstaten (Friends of QMV) pleit voor meer besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid op het terrein van Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheids Beleid (GBVB). Wat betekenen uitdagingen als internationaal klimaatbeleid, afspraken over asiel en migratie en internationale veiligheid voor de toekomst van de EU?

Rechtsstatelijke uitdagingen: hoe wordt de rechtsstaat beter beschermd?

Nederland hecht groot belang aan het beschermen van rechtsstatelijkheid in de EU. Op dit moment heeft de EU echter beperkte mogelijkheden om rechtsstatelijkheid te handhaven, terwijl verschillende EU-lidstaten op verschillende niveaus kampen met rechtsstatelijke uitdagingen. De Frans-Duitse werkgroep, evenals het Europees Parlement en anderen, adviseert dan ook onder andere hervormingen om budgettaire conditionaliteit te verbeteren. Is dit mogelijk en zo ja, op welke wijze kan dit vorm krijgen?

Economie en budgettaire uitdagingen: hoe gaat het betaald worden?

De EU heeft ambitieuze doelstellingen vastgesteld op grote terreinen zoals digitale transitie, EU-uitbreiding en het versterken van de defensiecapaciteit in de EU. De grote vraag hierbij is: hoe worden deze doelstellingen gefinancierd? Letta, en ook Draghi, beschrijven in hun rapporten enkele voorstellen voor het hervormen van financiering in de EU zodat publieke en private middelen effectiever aangepakt kunnen worden. Eén hiervan is de vervolmaking van de kapitaalmarktunie, dat ook door de Europese Raad is omarmd in de Strategische Agenda 2024–2029 en in de politieke richtsnoeren van de Europese Commissie wordt genoemd. Er wordt gezocht naar manieren om meer private middelen aan te kunnen spreken, er wordt gesproken over Eurobonds en nieuwe eigen middelen. Ook gezien de aanloop naar de onderhandelingen over het meerjarig financieel kader voor 2028–2035 is het antwoord op deze vraag van belang. Welke uitdagingen ziet de AIV voor Nederland en zijn er hervormingen die op korte termijn zouden moeten plaatsvinden om deze uitdagingen het hoofd te bieden?

Tijdpad

Het verzoek is om een briefadvies op te stellen dat tegen april 2025 gereed kan zijn, zodat dit bij kan dragen aan de debatten die hierover worden verwacht. Ook kan daarna besloten worden of een uitgebreider vervolgvraagstuk op een aantal thema's wenselijk is.